

IZHAJA VSAKO SOBOTO ZJUTRAJ, POSAMEZNA STEVILKA LIR 15, DIN 5, ZAOSTALE STEVILKE DVOJNO. CELOLETNA NAROČNINA LIR 700, POLLETNA LIR 360, TRIMESEČNA LIR 190. UREDNIŠTVO IN UPRAVA: TRST, UL. MONTECCHI 6-II - TELEF. 95-919 - DOPISE SE DOSTAVLJAJO UREDNIŠTVO. NEFRANKIRANA PISMA SE NE SPREJMAJO, ROKOPISI SE NE VRACAJO. - OGLASI: V ŠIROKOSTI ENEGA STOLPCA ZA VSAK MIL. L. 30. OGLASI SE PLACAJO VNAPREJ. POSTNINA PLACANA V GOTOVINI, SPED. ABB. POST.

DELO

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

TRST SOBOTA, 8. OKTOBRA 1949

Pozdravljamo občni zbor SHPZ,

ki naj obnovi napredno ljudsko prosveto v obrambo miru in pravic delovnega ljudstva

Cena 15 lir - 5 din

Obnovljena izdaja leto I. števil 46.

PRAZNOVANJE 2. OKTOBRA V TRSTU

Na zborovanju partizanov miru je govorilo delovno ljudstvo mesta, vasi in tovarn

Pozdrav mednarodnega odbora partizanov miru - Na zborovanju so bile zastopane vse vasi in vse demokratične organizacije - Alegoričen voz bo ponesel blagovest miru po vaseh - Pismo iz Budimpešte našim ženam

Mednarodni praznik miru smo v Trstu proslavili na velikem zborovanju partizanov miru, ki je bil v nedeljo 2. oktobra v dvorani Pristaniškega doma. Delegati demokratičnih organizacij iz vseh vasi in mestnih predelov so napolnili dvorano do zadnjega kotlička.

Takoj po otvoritvenih besedah predsednika ins. Brauna je prišel pozdrav avtonomne federacije PSI (socialistov) v Trstu njen predstavnik, ki je poudaril, da je danes prva dolžnost vsakega demokrata, da se bori za mir, katerega ograža propadajoči kapitalizem. Prav v pogledu miru je treba združiti vse pozitivne sile, da tako preprečimo nakane imperialističnih netalecev nove vojne. Njemi sledi vedno nove delegacije, ki prinašajo pozdrave in darila svojih organizacij ali ljudstva svojega terena. Zastopnik partizanov zagotavlja zborovalce, da se bodo borili danes za mir kot so se preje za svobodo. Matere padlih rote vse prisotne, naj zastavijo vse sile, da preprečimo novo vojno klanje, čigar žrtve bi bilo pred vsem delovno ljudstvo.

Sledi še nepregledna vrsta delegacij, ki prinašajo pozdrave in imajo pionirjev, žena, tovarniških delavcev, vojnih invalidov, brezposelnih, delegacije okrajev, delovne mladine, brezdomcev in vseh drugih, ki jih je zadnja vojna teško prizadela. Kot prva govornica je spregovorila v slovenskih tovarišica Slava Cebulec - Katra, ki v kratkih besedah orisuje vse trpljenje, ki smo ga morali Tržačani poskusiti za časa zadnje vojne. A danes, komaj štiri leta po končani tragediji an-

K občnemu zboru SHPZ

Sklicanje izrednega občnega zboru je naletelo med titovci na velik preplah, ki ga izražajo vse dal od objave dalje v žolnih napadnih in opriljejevo najbednejših argumentov. Prvo je bilo seveda potrebno prestrašiti prosvetne organizacije, čes da občni zbor ni pravilno sklican, ker da je v to poklican edino da ne poznamo pravih vsaj toliko kot oni; poznamo jih prav gotovo mnogo bolje, ker jih do danes se nismo kršili, dočim jih dosedanje vodstvo krši neprestano vsaj od 5. oktobra t. l. dalje.

V izogib vsakemu dvomu ponavljamo, da je bil izredni občni zbor sklican v skladu s pravili SHPZ, ki v II. točki 9. člena določajo: Izredna skupščina se skliče po potrebi na zahtevo glavnega odbora, nadzornega odbora ali na pismeno zahtevo 1/5 včlanjenih organizacij in ustanov.

Likno pismeno zahtevo je podpisalo 23 urstev, kar je celo več kot četrtino vseh članov SHPZ. Ta urstva so podpredstava Pripravljalni odbor, da pripravi vse potrebno za občni zbor. Po Pahorjevi pame- in poskušani začetni njegovih poudarek naj bi bil edino je glavni odbor upravljen sklicati tudi izredni občni zbor na zahtevo včlanjenih društev, čeprav pravica tega ne določajo. Na ta način naj bi peto-

Komunistična partija STO - urstva Dolina, zveza partizanov STO in združenje bivših političnih preganjancev organizirajo za jutri, 9. oktobra ob 10. v RICMANJIH

II. ZBOROVANJE MIRU
Ob tej priliki bodo prisotni 6. občinske ustanove Kosovelove brigade.
Govornika bosta tovarišica VIDALI VITTORIO in BLAZINA ANGEL

Ne je pri nas na STO. temveč v dvorani PD asiavko Skamperles pri Sv. Ivanu, vabimo poleg delegatov prosvetnih društev in ustanov tudi vse kulturne in prosvetne delavce, ki iskreno žele pomagati graditi resnično napredno ljudsko prosveto.

Pozdravi iz tujine
Ne je pri nas na STO. temveč v dvorani PD asiavko Skamperles pri Sv. Ivanu, vabimo poleg delegatov prosvetnih društev in ustanov tudi vse kulturne in prosvetne delavce, ki iskreno žele pomagati graditi resnično napredno ljudsko prosveto.

Na ta način so mogli pod krinko napredne ljudske prosvete s časovno popolnoma izriniti vpliv naših borbenega dela našega ljudstva ter pretvoriti prosvetno organizacijo v orodje protiljudske.

Ljudska prosveta je last demokratov

Za jutri 9. oktobra so prosvetna in perializma in njegovim hlapec. Prosveta v smislu pravil sklicala izredni občni zbor Slovensko-hrvatske prosvetne zveze. Na ta način nam slovenske prosvetne organizacije dala pobudo za rešitev te krize naše ljudske prosvete, katero je zasla po krivdi protiljudskih elementov, ki so se v te dni v Trstu let vrnilih in njene vrste. Tem so naša prosvetna društva nakrat za vselej napravila konec razenju raznih Pahorjev in Jovov, ki so iz Prosvetne zveze hoteli napraviti propagandni aparat v Trstu.

Zorabljajo potrebo po kulturnem in prosvetnih delavcih, katerih ne je v 25 letih fasizma na ozemlju skrtico na pesnico in na zmanjšane možnosti slovenskega prosvetnega dela slovenskega prebivalstva, ki zaradi našega poveljevanja ne obviada dobro svojega jezika, se jim je potrebo vihotipati v naš prosvetno-ustroj veliko stvelio mesečnih nacionalističnih elementov.

Vsem tem času pa niso napravili nesar, da bi vzgojili nove prosvetne kadre iz vrst delovnega ljudstva. Naprotno, delavski elementi so spretno odpravili od prosvetnega dela, zlasti se z vodstvenimi položaji. Prosvetna društva so v kratkem času preplavljena s hrabroščim inteligenco in drugimi malomeščanskimi elementi, ki se polastili predvsem društvenih vodstev. V svojem protiljudskem delu so dopustili celo prodiranje izrednih agentov, dočim je protislajski element v mestnih društvih skoroda izgini.

Na ta način so mogli pod krinko napredne ljudske prosvete s časovno popolnoma izriniti vpliv naših borbenega dela našega ljudstva ter pretvoriti prosvetno organizacijo v orodje protiljudske. Razumljivo je, da tak prosvetni stroj ni delal po smerih, naraščajo ljudske kulture in tem manj v interesu delavskega razreda, ki je upravljeno pričakoval da bo prosvetna organizacija podprla njegovo splošno borbo za mir ter za demokracije in socialne pravice. Toda bolj kot kjer koli drugod, je bil prevladan prav na prosvetnem polju.

IZDAJALCI OROPALI JUGOSLAVIJO ZAVEZNIKOV VSE LJUDSKE DEMOKRACIJE odpovedale pogodbo prijateljstva

Tito rožlja z mečem, da bi odvrgnil pozornost množic od popolnega poloma svoje politike - Beograjski imperialistični hlapeci pripravljajo napadalni pakt proti ZSSR

V zaenem tednu je doživela izdajalska beograjska vlada ponoven udar, a zaslužen udarec v obraz. Je sovjetsko zvezo so odpovedale pogodbe prijateljstva ter medsebojnega sodelovanja in pomoči tudi urzave ljudske demokracije, Madžarska, Poljska, Romunija, Bolgarija in Končijo v torek tudi ceskoslovska ljudska republika.

Na ta način je zaradi svojega izdajstva ter provokatorske politike naprtni Sovjetski zvezi in ljudskim demokracijam ostala beograjska vlada popolnoma osamljena in to prav od onih sil, ki bi edine moge nesebično šteti koristi jugoslovskega ljudstva.

Odgovor mirovnih pogodb s strani Sovjetske zveze in ljudskih demokracij je napravilo na vse jugoslovske ljudstvo porazen vrt. Se oni, ki so doslej upali na mirno poravnavo spora med beograjsko vlado in Sovjetsko zvezo so sedaj sprevideali, da so po krivdi izdajalcev svojega ljudstva in mednarodne demokracije fronte podrti poslednji mostovi, preko katerih bi po njihovem mnenju mogli priti do sprave.

Nekaj časa pred zahrbtnim in neovojnim napadom na Poljsko in pred začetkom drugega svetovnega klanja, ki je prinesel ameriškim monopolistom nepregledno stvelio milijard dobička, je Hitler zagotavljal, da je najboljši prijatelj in pobornik miru, da noče vojne in da so drugi krivi, če bo »primorana« stopti v konflikt. Prav tako je av imenu miru rožljalo z orožjem. Prav tako in še slabše se obnaša glavni agent vojnih hujskačev Tito s svojto tolpo vohunov in političnih protistuk. V svoji vlogi imperialistične priateljice si je zadal nalogo, da zmeša pojme demokracije in množicam, da povečuje vojnohujskaštvo in da obtožuje Sovjetsko zvezo države ljudske demokracije svojih in imperialističnih namenov. To je v praksi imperializem, to je bilo stalno pravilo Hitlerja in Mussolinija, ki sta zakrinala vse svoje roparske napade in pohode z obtožbo, da so jih zaslužene države skušale napasti. Tak postopek je postal tudi pravilo Titove fašistične tolpe, ki je iz Balkana napravila smišdnost Evrope in sveta, kar je bilo najbrž že pred leti vnaprej pripravljeno. Titova tolpa pravi, da sedaj ni nevarnosti nove vojne. S tem skuša

Pozdravljamo "l'Unità"

Nove podlosti titofašistov proti "Delu" in "Lavoratoru". V torek je ponovno prišlo v Trst borbeno glasilo italijanskih komunistov "l'Unità", kateremu je bil s krivičnim odlokom generala Aireya za 30 dni prepovedan prihod na Tržaško ozemlje.

Slovenski demokrati navdušeno pozdravljamo njegov ponovni prihod ter smo gotovi, da bo bratski list tudi vnaprej z vsemi svojimi silami podpiral našo težko borbo proti ameriški imperializmu in vsem njegovim hlapec na našem ozemlju. Njegova bratska in nesebična pomoč je pomagala tržaškim demokratom izvojevati marsikateri uspeh. Tudi naše bodoče in trole borbe bodo s to pomočjo mnogo olajšane in končni uspeh ne bo izostal.

Komaj je prenehalo nasilno izgnanstvo bratskega lista, že so si imperialistični hlapeci izmislili nove »ekskluzivne« nacrti protidemokracije in tisku. Tržaški titofašisti, ki jim je »DEL« in »LAVORATOR« trn v peti, so pokrenili akcijo, da bi vrgli na cesto edina demokracijska lista v Trstu. Sodni upravitelj je na njihovo zahtevo izdal odlok, da se mora naš list in »LAVORATOR« do torka, 11. oktobra izseliti iz Ljudskega doma pri Sv. Jakobu, katerega je trzasko demokracijsko ljudstvo s svojimi žujji zgradilo in obnovilo. V Ljudski dom pa nameravata priti titovska zurnata »Trieste-Sera« in »Corriere di Trieste«.

Pred vso demokracijsko javnostjo razgaljamo ta najpodslejši manevec demokracijskim časopisju, ki ponovno dokazuje, da so le še slepo orodje imperialistov in vojnih hujskačev, ki jim je edini namen tu v Trstu, da zaduše glas resnice in tako brez bojazni nadaljujejo v tej vojaški bazi priprave za napad proti svetu miru, demokracije in napredka. Babič in vsa titovska banda je danes soodgovorna za vse te vojne priprave imperialistov in tega pečata jim ne more odvzeti nihče več.

Vse note, zlasti še madžarska, bolgarska in romunska navajajo zelo tehtne in neovrne okaze, da je beograjska vlada že danes v celoti izrazito sovražno politiko proti prizadetim državam, organizirala v njih svojo špijonsko mrežo ter izvajala incidente. Českoslovska obnemem tudi zahteva odpoklic jugoslovskega poslanika v rragi Manjuna Stoinčevića ter treh drugih funkcionarjev poslanstva, ki so zaradi svojega delovanja proti interesom Českoslovske nezajejeni. Ker pa niso bili zahtevani odpoklic tudi za ostale funkcionarje, ni mogoče smatrati tega dejanja kot prekinitve diplomatskih odnosov.

Beograjska vlada je tudi to klotno porabila za nova izzivanja, ki živo spominjajo na obnašanje Mussolinija in Hitlerja prea zaano vojno. Tako hodi sedaj Tito po Jugoslaviji in ima ob raznih priložnostih govore, katerih bistvena vsebina so nesramni napadi in klevete proti Sovjetski zvezi in ljudskim demokracijam. Po končanih manevrih jugoslovske armade, ki so se vršili v rayniskem pasu, ki se raz-

teza proti Madžarski in Romuniji, je spregovoril tudi tak protiovojni govor prisotnim generacijam in oficijem, ki manevri, je rekel med drugimi, so pokazali, da je naša armada sposobna rezevati tudi največje naloge v vojni... Vsekarer je to izpovedal kot prikrita grožnja ljudskim republikam. Mednarodni odbor grških antifašistov spreca sencaionalno vest o pripravah jadransko-sredozemskega pakta, kateremu naj bi pristopile Jugoslavija, Italija, Francija, Turcija, Grcija, Egipt, Sirija, Libanon ter Izrael. Pobudo za pričetek pogajanj je dala beograjska vlada, ko je bila v notah sovjetske zveze okrajaz kriznikana kot jurisni delovno imperializma in je zaradi tega izgubila se posejnim pomiesek, qd se razkrinkala prea svojim ljudstvom.

Ta pakt, za katerim stoji Velika Britanija, je prav tako kot atlantski pakt naprten proti sovjetski zvezi in ljudskim demokracijam. V Londonu in v New Yorku se vrstne dni tajna pogajanja med zastopniki Jugoslavije, ZDA, velike Britanije in sredozemskih držav o vseh podrobnostih, ki naj bi jih tak pakt določal. V kratkem pričakujemo, da se bo zunanji minister Karuej setal z arzavnim tajnikom Achesonem, kateremu naj bi razložil snutek takega pakta.

Kot začetek protiovojnega beograjske vlade proti ljudskim demokracijam in ZSSR namerava Tito, kakor piše neki amojiski časopis, izdati poseben progias, katerega naj bi podpisale tudi skupne fašistov in izdajalcev, ki so pribezale iz ljudskih demokracij ter so naše zavetišče v Jugoslaviji. Dopisnik New York Timesa je dal zastopnik beograjske vlade na skupščini OZN Edward Kardeji med drugim tudi izjavo, v kateri prvič

Jzzivanja propalic

Do tega titovci še niso dospeli, toda v kratkem bodo odkrito govorili o vojni proti Sovjetski zvezi, ki skuša »zaslužiti« svet lid. Kar pa je najbolj značilno za vso protikomunistično in protisovjetsko akcijo beograjskih bonapartfašistov, je dejstvo, da so danes začeli delovati v osem duhu, v katerem so toliko časa prej in odkrito delovali v Trstu. Seveda pred reoložitvijo Informacijskega urada. Dve moralni revščini in pokveči sta preteklo nedeljo razjasnili na staciono »Prvi maj« titoovski linijo po vsem svetu. Ti dve osebi, katerih imena je težko izgovoriti, ker sta strupeni in umazani, sta obtožili Sovjetsko zvezo, da »spaktiraa« beograjskih bonapartfašistov je za demokracijo in mir v svetu nevarna edino le Sovjetska zveza, medtem ko naj bi bili imperialisti »angleški mirus«.

To je na liniji Hitlerjevih in Mussolinijevih tez, s katerimi sta napovedala bot komunizmu, prikazujoda kot okrutnega ljudozorca, ki grozi vsemu človeštvu in katerega morajo »preventivno« streliti. Vredšak in Petronio sta torej jasno izpovedala, da je »dosledna

Mladinci iz Argentine "Delu" in "Ljudskemu odru"
Slovenska demokracijska mladina iz Buenos Airesa (Argentina) je poslala kot prispevek za sledbo 30 dolarjev (16.800 lir). Obnemem tudi zavedni mladinci iz daljne tujine posiljajo pismo, katero preobčujemo in izveleku.

Splošni urednik »Delas«
Slovenska mladina v Buenos Airesu pozdravlja borbeni list »Delos« ter mu želi najlepših uspehov v borbi za trajen mir, proti imperializmu in proti izdajalski titoovski klikli. V ta namen vam pošiljamo kot svoj skromen doprinos 30 dolarjev, ki smo ga nabrali med našimi naprednimi mladinci, ki se daleč od domovine spominjamo vaše borbe.

Ker smo se odločno postavili na stran svetovne demokracijske fronte, so nam titovski izdajalci odvzeli mladinsko stran v slovenskem glasu, katerega se je polastila tukajšnja agencija Titove klike. Prosimo vas, da bi nam posiljali za enkrat vsaj 40 izvodov »Delas«, da bi na ta način mogli izvesti uspešno nabralno akcijo za vsi tiskovni sklad.

Prav prisrčno pozdravljamo »Ljudski odru« v Trstu, ki so ga fašisti uničili in ste ga tržaški Slovence zopet obnovili. Tudi v Buenos Airesu so napredni Primores za leto 1925. ustanovili »Ljudski odru«, ki pa so ga tukajšnje oblasti zatire.

Grški ubežniki borci in invalidi pripovedujejo, kako so ravnali z njimi v Jugoslaviji

Te dni so prispeli iz Jugoslavije v Československo transpordni grški begunci: ranjenci, invalidi, starci in žene. V strahu, da bodo njihove živice pred vsem svetom moge govoriti o terorju, ki so ga morale prestajati v Jugoslaviji, je klika Titov-Rankovič delala vse kar je bilo v njenih močeh, lagala, grozila in terorizirala, samo da bi preprečila odhod grških begunciv in ranjencev. Iz slededih izjav grških begunciv se vidi, kakih gnusnih sredstev so se posluževali titovci napram slavim borcem grške demokratske armade.

KOSTA KOZINAČOV je bil učitelj v domu grških otrok v Crikveni. On je Makedonec iz Egejske Makedonije. Borec je od 1946. leta. Julija 1947. je bil težko ranjen v nogu. On pripoveduje:

«Crikvenici se nahaja približno 500 grških otrok od 7. do 17. leta. Julija tega leta nam je uprava doma odvzela vso samopravo, solisko, vzgojno in politično. Z idov je snela slike Stalina, Zaharijeva, Jouandesa in Marcaldeisa in zaceła spletkariti in rovariti proti naši demokratski vladi in armadi.

Upravnik obrebe je poslal brez nase večnosti in soglasnosti telegram jugoslovanski vladi, v katerem je v našem imenu izjavil, da zeimo ostati v Jugoslaviji in da nečemo iti v nobeno izmed bratskih ljudskih republik. Mi smo seveda protestirali proti temu telegramu v katerem se resnica popolnoma potrjuje. Kmalu nato so privedli iz Vardarske Makedonije tri nove učitelje, ki dejansko niso bili čisti učitelji nego udbovci trenirani v klevetanju grških rodoljubov in borcev, a nam, grškim učiteljem so ukazali, da zapustimo Dom. Zvečer pred mojim odhodom smo imeli veliko zborovanje, na katerem so otroci ponovno izrekli željo, da ostanemo v njihovem domu, dokler ne bomo mogli vsi skupaj zapustiti Jugoslavijo. Na to je upravnik pozval policijo in zagrozil, da me bo dal takoj aretirati, če se otroci ne bodo nemudoma razšli spat.

Prilike v domu so zelo težke. Otroci so brez čevljev. Prehrana pa je tako slaba, da je prišlo do gladovne stiske.

TOVAŠ RAJKOVIČ, politični komisar dv. brigade Demokratske armade Grčije, ki je bil ranjen v nogu, pripoveduje v pisanih vospetih starih, pri okopju:

«Vojni poveljništva so nam po prihodu v dom dali za oporo nekaj tisoč knjig, ki so nam pomagale pri izobraževanju. Vzporedno s tem smo se ukvarjali z igranjem šahov, kar nam je dajalo nekaj trenutkov oddiha. Vendar so nam vse to odrekli, ko so se odločili, da nas bodo prepeljali v taborišča. Naše stvari so nam odvzeli, kar nam je bilo zelo žaljivo. Vse naše stvari so nam odvzeli, kar nam je bilo zelo žaljivo.

«Mi smo v eni spomencih naslovljenih na jugoslovansko vlado zahtevali, da se nam govori obeh, kar nam je bilo zelo žaljivo. Vendar so nam vse to odrekli, ko so se odločili, da nas bodo prepeljali v taborišča. Naše stvari so nam odvzeli, kar nam je bilo zelo žaljivo.

V času, ko se je vse to dogajalo, je pisanih beograjska borba, kako nam bje dajalo, kako smo zahtevali in kako nimamo druge želje, kot da ostanemo še dalje v bratski negji jugoslovanskih oblasti.

«Naša stavka je končala uspešno. Morali so nas pustiti v Bukljeh. V Starigradu so zadržali 230 borcev, katerih rane se niso bile zaceljevale. Hankovičev predstavnik, podpolkovnik UDBE Hristić, ki je prišel za časa stavke, da bi se pogajal z nami, nam je obetal, da bodo tudi oni, nim se jim bodo rane zacelile, poslani v Bukljeh. Toda on svoje obljube ni držal.

GRŠKI MLADINEC iz Bukljeha nam pripoveduje sledeče: «Odvzeli so nam vse kar smo mi, tisoči grških begunciv v težkem delu tekom starih let ustvarili. Preko meje smo lahko prenesli samo ono, kar nosimo na sebi, nekaj obleke, perila in knjig. Vse ostalo so odbrali; kamione, traktore in polna skladišča živa življenja potrebnih in tektila.

Nekaj dni pred našim odhodom je milica zasedla vsa naša skladišča in zgradbe. Titovci so hoteli pokazati in poslednjih urah za kake podlosti so sposobni.

Branili so nam, da pomagamo težkim invalidom prvega transporta pri prenašanju njihovih stvari. Tako da so jim morali pomagati starci in starke ki so šli z njimi.

Ko smo odpotovali so nas zapeli v vagon. Zabranilo so nam da odpremo okna, branili so nam celo, da se pojavimo za zaprtimi okni. Na naše vagonce pa so napisani svoja izdajalska gesla. Ko smo prešli preko madžarske meje, nam je bilo kakor, da smo zapustili jetnišnico.

Mi vemo iz izkušenj, da Titova klika ni isto kot jugoslovanski narod. Če smo bili po eni strani priče in žrtve titovskega sovražstva, smo bili po drugi strani priče ljubezni s strani ljudstva, celo s strani milice, ki so jo poslali proti nam v Bukljeh. Eden od milijnikov, ki je bil postavljen na stražo pred našo kinodvorano, se je razkopal od sramote in rekel, da so to najtežje ure njegovega življenja, ko mora stati na straži pred stavbo, ki so jo z lastnimi rokami zgradili borci in invalidi junaškega grškega naroda.

A vsa ta podlost in zloba, ves ta teror obledi pred podlostjo klika Titov-Rankovič napram junakim borcem grške demokratske armade za časa borb pri Kajmakčalanu.

Izjava SAVULIDISA HRALAMBOSA deseteraja 24. brigade Demokratske armade Grčije prikazuje polni luči eno izmed najbolj črnih izjav teh časov. On pripoveduje svoje doživljaje:

«V bitki pri Kajmakčalanu so nas monarhofašisti napadli nenadoma izza hrbta. Mi spocetka nisimo verjeli svojim ocem, ko smo jih videli, kako prodirajo iz jugoslovanskega ozemlja. Bil sem tedaj ranjen v noogo od minometala. Uspeji sem, da se s 8-30 drugimi tovarisi, ki so bili tudi ranjeni, izvelem iz monarhofašističnega obroca in da preidem na jugoslovansko ozemlje.

Na predvečer 6. julija smo prispeli do jugoslovanske meje. Tam so nas razorozili, nas popisali in nas zaprli na dvorišče neke kasarne. Niso nam niti prevezali ran, niti nam niso dali zdravil, nego so nas prepustili, da prenočimo tako kot smo prišli, brez poveljev ali pa z improviziranimi povelji, lačne in izmučene.

Druga jutra sta prišla dva civilista. Imela sta samokrese za pi-smoli. Oni so zbrali in nam prečitali izjavo, v kateri so napisali kako, da smo mi naklonjeni jugoslovanski vladi, ki nas je tako bratsko pričakala in kako je lažnjava trditve glavnega stana naše armade, da so nas monarhofašisti napadli baje izza hrbta iz jugoslovanskega ozemlja. Vse to naj bi bila sama laž in klevete.

Ko so nam prečitali to izjavo, so nam ukazali, da podpisemo, pod grožnjo, da bodo onega, ki odbije podpis prepeljali preko meje in izročili monarhofašistom.

Nastala je tišina. Slišal sem samo ječanje teško ranjenih. Ta grožnja je bila težja kot, da so nam posta-

«V bitki pri Kajmakčalanu so nas monarhofašisti napadli nenadoma izza hrbta. Mi spocetka nisimo verjeli svojim ocem, ko smo jih videli, kako prodirajo iz jugoslovanskega ozemlja. Bil sem tedaj ranjen v noogo od minometala. Uspeji sem, da se s 8-30 drugimi tovarisi, ki so bili tudi ranjeni, izvelem iz monarhofašističnega obroca in da preidem na jugoslovansko ozemlje.

Na predvečer 6. julija smo prispeli do jugoslovanske meje. Tam so nas razorozili, nas popisali in nas zaprli na dvorišče neke kasarne. Niso nam niti prevezali ran, niti nam niso dali zdravil, nego so nas prepustili, da prenočimo tako kot smo prišli, brez poveljev ali pa z improviziranimi povelji, lačne in izmučene.

Druga jutra sta prišla dva civilista. Imela sta samokrese za pi-smoli. Oni so zbrali in nam prečitali izjavo, v kateri so napisali kako, da smo mi naklonjeni jugoslovanski vladi, ki nas je tako bratsko pričakala in kako je lažnjava trditve glavnega stana naše armade, da so nas monarhofašisti napadli baje izza hrbta iz jugoslovanskega ozemlja. Vse to naj bi bila sama laž in klevete.

Ko so nam prečitali to izjavo, so nam ukazali, da podpisemo, pod grožnjo, da bodo onega, ki odbije podpis prepeljali preko meje in izročili monarhofašistom.

Nastala je tišina. Slišal sem samo ječanje teško ranjenih. Ta grožnja je bila težja kot, da so nam posta-

«Se nikdar v zgodovini se ni zgodilo, da bi kak časopis rešil take napredne naloge, izvršil tako funkcije, kot je to naredil sovjetski tisk. Nikjer na svetu ni tisk tako blizu in tako spoštovan od ljudstva, kot to časopise novega tipa. Tisk je najuspešnejše in najmočnejše orodje Partije; z njegovo pomočjo lahko govori Partija vsak dan in ob vsakem trenutku ljudstvu v jeziku,

ki mu je razumljivo. Voditelji in organizatorji Partije boljšeje uče, da se je moč Partije v njenih vezeh, z množicami, v njeni pripravljenosti ne samo učiti, nego se tudi od množice učiti.

Sovjetski časopisi se porajajo ob aktivnem sodelovanju širokih delovnih množic. Lenin je učil, da je potrebno, če hočemo narediti glasilo Partije živo in močno, da morajo sodelovati s 5 vodilnimi in aktivnimi novinarji 500 in tudi 5000 delavcev, ki nimajo visoke literarne izobrazbe.

Stalin je napisal v 1. številki Pravde: «Mi upamo, da delavci ne bodo izrazili svoje simpatije, nego da bodo tudi aktivno sodelovali pri ustvarjanju in razvijanju našega časopisa. Delavci ne smejo govoriti, da je za njih izvanredno uelo pisanje. Pisci ne pajoje z neba. Oni se oblikujejo postopoma nekompromisno literarnega dela.

«Danes sodelujejo milijoni in milijoni delavcev v ustvarjanju sovjetskega tiska. V člankih in pismih opusnikov, delavcev in kmetov so čisto zelo dragoceni predlogi, doprinisi in misli. Pisma delavcev bogatijo časopis in ga naredijo bogatejšega po vsebini.

Sodelovanje čitateljev je krepka pomoč za časopis in je njegova moč. Zahvaljujoč dejstvu, da ima veliko število sodelavcev med partijskimi funkcionarji, v svetovnih, med agronomi, delavci, znanstveniki, umetniki itd., je lahko na pr. časopis Uraliski Raboči temeljito obogateni svoje članke in vsa vsebina časopisa.

«Na zalog pa je še vedno nekaj uradnikov, ki mislijo, da zadošča, če sedi v urednishvisi določeno število poklicnih novinarjev, ki so pripravljani pisati o vsakem problemu. Časopisi, v katerih prevladuje to mišljenje, so površni, polni enostranskih člankov, ki ne zajamejo nobenega vprašanja v globino, so vedno oddaljeni od življenja, imajo vedno manj avtoritet in vpliva. Urednik, ki namerava ustvariti časopis samo z določeniimi stalnimi sodelavci, prekrši eno najvažnejših načel boljševškega tiska, načelo množičnosti. Vsak časopis potrebuje vedno večje število aktivnih elementov, tako kot rabi vsak organizem zrak in vodo. Če ni ta-

bil predlog, ki ga je naslovil preko Bullita Hullu. Posledica tega je bila izjava Roosevelta, da bi mirna ureditve českoslovaške krize predstavljala temelj evropskega mira. «Mira ureditve» pa je pomenila brezpogojno kapitulacijo pred Hitlerjem.

Tri dni se je vodila nato v Angliji in Franciji ustrahovalna kampanja, v kateri se je strasilo z nevarnostjo vojne in z vojaško močjo Nemčije. Po treh dneh je Bullit sporočil v Washington svoj predlog Bonneta in Roosevelt je izjavil Hitlerju, da smatrajo Združene države razgovore Henleina z Českoslovaško vlado, kot razgovore, ki simajo možnost uspeha. Toda v teh razgovorih pa je šlo za samomor Českoslovaške in Bonnet je hotel, da Združene države to potrdijo.

Ko je smatral, da je teren dovolj pripravljen, je Bonnet izvedel svoj udar.

Skusal je potvorbo v obliki »izveličarske« spomence o stanju v francoski armadi in letalstvu. V tej listini je bilo rečeno, da francoske oborožene sile in predvsem letalstvo dalet zaostajajo za nemškimi in da Francija ne more vzeti naše nevarnosti voje vojne. Toda Francija je imela zaveznika: Sovjetsko zvezo. V kritičnih mesecih 1938. leta je ta razvil mrzično dejavnost kot zvezni agent med Hitlerjem in kliko Cliveden v Angliji. On se je podal v Berlin in ko je prišel nazaj v London, je proglašil vsemožnost nemškega letalstva. ... Ko pa je videl v Moskvi dan sovjetskega letalstva, se je ta podli spletkar podal v Francijo, kjer je prisegel, da je sovjetsko letalstvo nemnočno. ...

13. septembra je Bonnet predložil francoski vladi svoj lažnjivi »izveličarski«, da bi dokazal, da se ni mogote upirati Hitlerju. ... Francoska vlada je postopala po mnenju Bonneta Chamberlain je sprejel z veseljem in zadovoljstvom, dobre novice iz Pariza in je odpotoval v Nemčijo, da bi našel smirno rešitev krize, to je, da bi se sporazumel s Hitlerjem o pogojih za popolno kapitulacijo pred njim.

Na dan Chamberlainovega odhoda, je Halifax pozval Kennedyja in zabil Roosevelta, da se izrazi o tej akciji Anglije in Francije. Naslednjega dne je Hull javno izjavil, da nasledujoje vsi narodi z največjim interesom »današnjih zgodovinskih sestankov«. Ta izjava je bila vzpodbuda za kapitulante. ...

Danes je še čas... TALCI

Le nikar ne jočite za nami, žene, matere, dekleta,

Jutri pademo v gramozni jami kakor dobra, zvesta četa.

Le nikar ne jočite za nami, lepše nam bo pasti, če z rokami stisnjenimi v pest žalujete za nami...

Le nikar ne jočite za nami, žene, matere, dekleta,

Jutri pademo v gramozni jami kakor dobra, zvesta četa.

KAJUH

PREGLED TISKARNE

Primorski in ZVU
V «Primorskem dnevniku» ptekega tedna so se kazali pesni mi težki znaki najhujše historije. Pod velikimi naslovi na štiri stranece so se razpisali o filmu «Klanje bianca». «Tržaški okolici» o ogotiče potvarjuje naše slavne goslovanski meje, tako so postali pod velikanskim naslovom. V deljski številki je bilo historije zvijanje z mnogo manjša. A v rek so je prinesli majhen naslov na sam stolpec da ga je moč čitatelj že iskati.

Zanimivo pa je pri stvari, jim je v njihovem zgodovinskem obzoru bilo postopoma razpadevanje pisane besede: skis piše dobesedno: «Nekdo od filmske ekipe je izjavilo, da bi bil film še hujši, bi to dovolila vojska uprava».

Modrosti iz Titovih govorov
V nedeljo 2 oktobra je bila javljena diplomatska nota jugoslovanske vlade na sovjetsko pobudo prekinitvi prijateljske pogodbe. Titter je torej proti prekinitvi prijateljske pogodbe. On je torej za prijateljstvo. On je kratkoročno prijatelj Sovjetske zveze. Ta veliki prijatelj Sovjetske zveze piše v svoji notni silno opravičilo napram ZSSR. On piše dobesedno: da je delo sovjetske vlade odločno adarec mednarodnemu sodelovanju in miru, da izjava ZSSR »vojni hujskaški kampanjo« prijatelj Sovjetske zveze. Ja skratka, da je Sovjetska zveza vojni hujskač in spolh nevarnost, ki jo je potrebno odstraniti, da se pripravi mirno ozračje na svetu. «Veliki prijatelj» ZSSR Titter namreč še pred časom izjavil v istem govoru, da ni nevarnost, če je prislo s strani imperializma, »neha zaključka, če mislimo, da so tovi možgani da je Sovjetska zveza edini vojni hujskač, ker perialisti niso.

ČLANEK PRAVDE Z DNE 11. AVGUSTA 1949. ČASOPIS IN ČITATELJI

Uredništvo «Dela», poziva partijske in demokratične množične organizacije ter vse svoje čitatelje, da si članek prečitajo ter ga tudi v pogledu našega časopisa uporabijo

STUDIJSKI MATERIAL ZA CELICE

Partija delavskega razreda

Razredna borba je danes v Trstu posebno ostra in težka, tako da njenega ostra ne morejo zasakati niti naši sovražniki, čeprav poskušajo z zmajševanjem pomena te borbe prevarati proletariat in ga prepričati, da jo je mogoče prebrati s pomočjo »demokratskih« porazumov in popuščaj ter z enebičnos pomočjo Americanov.

Ozrajao se na posebne potrebe, je proletariat ustvaril razne oblike organizacije: sindikate, zadrage, organizacije za socialno skrbitvo in vse one organizacije, v katerih lahko delavci organizirajo vse, ki jih smatrajo za najbolj vnete branice demokratičnih pravic.

Toda najvišja oblika organizacije proletariata je komunistična partija, politična organizacija delavskega razreda. Komunistična partija je partija delavskega razreda, a je ne združuje vse v svojem okružju: ona združuje in organizira njegov najbolj zaveden, najbolj borbeni del, tisti del, ki je sposoben voditi in vzgajati delavske množice v njihovih borbah. Komunisti se ne smejo pustiti voditi od množic nego jim morajo tati na čelu, ne da bi se od njih oddvojili, živč med njimi, ucece od njih, katere so njihove potrebe, branč njihove pravice in v zvezju iz izkušnje borbe vedno nove zaključke. Na ta način morajo vzgajati veliko število ljudi, ki jih privedli v Partijo, Komunistična partija je partija delavskega razreda, a zbira in združuje v svojih vrstah tudi ne-delavske elemente in sicer iste elemente ki so pripravljeni usvojiti si stališče proletariata, čeprav izhajajo iz dru-

Po njihovih stopinjah...

Vsi se še spominjamo nedavno razvednotenja raznih valut, in e tudi znano da so bile razvednote tene tiste valute, ki se naslanjajo na Ameriko na dolar. Vse nas pa moti, ki so pod ameriškim svjetvom so bile razvednotene in tako dopraj pridobi na vrednosti napram tem delciam.

Ko se je ta tako jasna stvar odvila v svetu so se pojavile ne brite glavice, ki so poskušali skriti nesporno dejstvo, da je jetski rubelj vsaj tako trden kot dolar.

Vse je pa prekosil bahavo «Corriere di Trieste», 22. septembra bra piše dobesedno: «Tako se belj opira na dolar. Ne opira se več po mnenju teh inteligentnih na dolar italijanska lira, francoski frank angleški šterling in vsa ostala, ki so bili razvednoteni na htevo Americanev — sovjetski rubelj se opira na dolar — sovjetmo v glavah urednikov «Corriere di Trieste».

Morda je pa krivo dejstvo, da «Corriere di Trieste» opira na grajske banke in na dolar, da se v njihovem uredništvi pojavijo tako teški pojavi duševne neznosti. Ali se boje morda, da bo vrednoten dinar, ki se z nedavno posojili nedvedno opira na dolar. Morda se boje da bodo na ta čin tudi njihove akcije padle.

Mnogim bankarjem in spekulacijem zinešalo, zato hite po bankih injekcije dinarjev in dolarjev, njih vkljub temu ne bodo rešili, vso vedo znanu končno v svojih duševnih bratov, razvili svojih sonca, Napoleonov itd., ki bivajo v znanih ustanovah pri Ivanu.

7. Doprinosa Amerike münchenski izdaji

Anglo-ameriški utimatim Českoslovaški z dne 21 septembra ni zadovoljili Hitlerja, ki je izrazil nasleonegga dne, na drugem sestanku Chamberlainu svoje nezadovoljstvo. On je izročil Pragi svoj utimatim, v katerem je zahteval tudi dostopitev ozemelj v korist rojske in mautarske, bituit in Kennedy sta se zadostilo, da uspešeta popolno pristavek razrudenih arzav za dokončno in popolno kapitulacijo Angizev in Francozov pred Hitlerjem. bituit je predlagal hitlu in njuno in nato izvedbo smečno politično linijo: Roosevelt bi naj predložil sestanek v La Haye. Na njemu bi sodelovali Anglija, Francija, Poljska, Nemcija in Združene arzave, a izključena bi naj bila od konference Sovjetska zveza.

Kennedy je dal na znanje ameriškim reakcionarjem, da so se začele v angleški vladi debate, ker so nekateri ministri imeli pismoke v pogledu smru za vsako cenno. Toda Chamberlain je zmagal, ker je bil povabljen na sestanek, v svrhu nasvetov Linderbergh, ki je izjavil da se nemško letalstvo lahko meri z letalskimi silami cele Evrope. To je bil se en doprinos ameriških nazadnjakov amuenchenskemu izdajstvu.

25. septembra je Benč zahteval od Roosevelta izjavo, da ne bo dopustil, da pride Českoslovaška ob svobodo. Toda Bullittovi predlogi, podprti od Sumner Wellesa Hullovega namestnika, so zmagali v Washingtonu in Roosevelt je pozval Chamberlaina, Daladiera in Hitlerja, eds nadaljujejo razgovore. To je bila neposredna podpora kapitalistiški politiki. ...

Hitler je zahteval od Prage takojšnjo in popolno kapitulacijo. Bullitt je sporočil v Washington, da je Daladier navdušen za naslednji načrt: Roosevelt naj se obrne še enkrat, tokrat izključno na Hitlerja in ga naj zaprosi, da pošlje svoje predstavnike na konferenco v Le Haye. To je Roosevelt tudi v resnici storil. Med drugim

Ob 10. obletnici druge svetovne vojne

Ameriški imperialisti so pomagali Hitlerju sprožiti vojno

Spletke te klike in njenih agentov v Združenih državah in Evropi o igrate zelo važno vlogo v usodnih dogodkih septembra, ki so končali z izdajalstvom v Muenchenu in zas obde Českoslovaške.

Chamberlainu in Daladierju je bilo potrebno prikazati nasprotnikom njihove politike v Angliji in Franciji, da zapadne velesile niso v stanju, da bi se postavile proti Hitlerju z oboroženo silo in da ni mogoče računati na vojaško pomoč Sovjetske zveze ali na podporo Združenih držav.

Glavna vloga v tem manevru je bila poverjena Georges Bonnetu, preizkušnemu spletkarju in brezvestnemu agentu bank. Kot stvor angleško-francosko-ameriške banke bratov Lazard (finančna skupina Morgan), je prebil Georges Bonnet prvo polovico leta 1937. v Washingtonu, kot poslanik Francije. Tam se je lahko popolnoma prepričal o namelih ameriških prijateljev Hitlerja, ki so se popolnoma skadali z njegovimi simpatijami in so bile obilno poplačane od nemških bankirjev. ... Bullit, ki je od 1936. leta poskušal doseči prekinitve franco-sovjetskega pakta la skienetven franco-sovjetske zveze, je našel v osebi Bonneta zunanega ministra, ki je najbolj odgovarjal njegovim načrtom.

V dveh sta igrala nečastno politično komedijo.

Ko je vzle besedo, istočasno z Bonnetom, ob priliki odkritja spomenika padlim ameriškim vojakom v Franciji, je Bullit izjavil 4. septembra:

«Če bo ponovno začela vojna v Evropi, še ni znano, če se je bodo družene države udeležile.

Samo to je bilo potrebno Bonnetu, da bi lahko bolj predržno nastopil v prid kapitulacije pred Hitlerjem. Njegov naslednji ukrep je

TRGOVINA S ČEVLJI TREVISANI TRST - ULICA VASARI 10 TELEFON ŠT. 96-661

TUDI NA OBROKE PO IZREDNO NIZKIH CENAH moški - ženski - otroški čevlji in gozjerice

PAPEŠTVO PROTI NAPREDNIM IDEJAM

Papeštvo je že od milanskega edikta, to je od taktat, ko je katoliška vera stopila v javno življenje in postala državna vera, neprestano vodilo osvajalno politiko, ki je težila predvsem za to, da si osvoji vsel svet. Res je, da je cerkev posiljala svoje misijonarje med poganske in barbarske narode, toda pri tem delu se ni šlo le za to, kar bi si morda utegnili misliti pri prvih vernik, da se te narode pripravijo za sprejem nove vere, marveč za to, da se jih duhovno in materijalno osvoji, podredi in uniči.

Cim se je našel človek, ki se je upal upreti in postaviti po roku nizkosti rimskega papeštva, so proti njemu nastopili, ga označili kot heretika ali krivoverca, ga izgnali ali za živga sežgali. Zaradi vedno večjega širjenja herezij je Vatikan upeljal inkvizicije. Inkvizitorji so povsod nastopali brezobzirno in surovo. Z inkvizicijami niso prizanesli niti, za tisto dobo, največjemu matematiku in astronomu Galileju Galilei. In kaj so mu očitali? Samo to, da je udil, kar je s svojim študijem dosegel, namreč, da se zemlja kroži in da je sonce tisto, okrog katerega je osredotočeno vse vesoljstvo. Ta nauk pa se ni v nekaterih točkah strinjal s sv. pismom.

Lahko bi našli velikansko vrsto ljudi, ki so bili žrtve inkvizicije, a nam je tu par primerov dovolj jasno potrjuje, kako nazadnjaško in mračnijaško politiko je vodil Vatikan vsa dolga stoletja svojega obstoja — in jo vodi še danes.

V preteklem stoletju se je začelo razvijati po vsem italijanskem polotoku gibanje za združitve vseh italijanskih dežel v eno samo državo in za izgon vseh tujih imperialističnih osvajalcev. Tudi v tem primeru se je Vatikan izkazal s svojim nazadnjaštvom. Medtem, ko je bil tesno povezan s tujimi ekspozitami (Francozji in Avstrijci), je pregledoval domače patriote in borce za neodvisnost. Tudi takrat je sešel po sredstvu, ki pa kot danes, ni imelo zaželjenega uspeha, namreč po izobčeni Pij IX je prekel Italijo in njene voditelje.

Ko je prišel na oblast krvnik italijanske delavnege ljudstva Mussolini, se ni Pij XI mnogo obotavljal, in ko je Vatikan pakiral s italijanskim fašizmom, je na več ali manj prikrit način, toleriral nemški nacizem.

Papež Pij XII je spregovoril proti vojni selet leta 1944, in še takrat je predvsem omenjal neki totalitarizem. Pri tem je mislil na komunizem in na Sovjetsko zvezo.

Im sedaj po koncu druge svetovne vojne lahko vidimo na kateri strani je Vatikan ali na strani nazadnega ljudstva, ali nazadnjaškega izkoriščevalskega kapitalizma. Tudi danes, kot vselej poskuša Vatikan na vse načine, delovati v

Pogled s Kontovela na Prosek

Vpliv Frankov na Slovence

Karel Veliki uniči Obre in združi v svoji državi vse Slovence - Upor Ljudevita Posavskega in konec slovenske samouprave

Kakor smo že omenili, Karantinja po razpadu Samove države ni obsegala vsega ozemlja, posejlenega od Slovencev; del Stajerske in Kranjske je pripadal Panoniji, kjer so Slovenci bili pod obrsko nadoblastjo. Tudi smo omenili, da nam natančneje ni znano, kaj so zagospodovali v Karantini bavorsko-frankovski vladarji, je potekala meja med njihovo in obrsko oblastjo v grobih potezah nekako ob reki Anži (Enns, dotok Donave niže Linca), ob gornji Muri, prave Kozjaka in Pohorja ter Kuravank do Soče.

Divji in bojeviti Obri so predstavljali za frankovsko državo stalno

Vsaka vas ima svoj glas PROSEK IN "PROSEČAN"

Nastanek vasi - Tolminske žanjice - domača "zdravnica," ojoj, ojoj, kako bosta živela, - hudi časi in še kaj

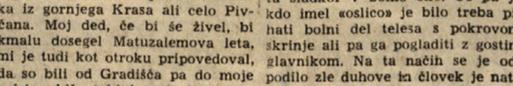
Kras je bil nekoč en sam prostori gozd. O tem se je že dosti pisalo. V zvezi z gozdom so nastale tudi razne pripovedke in bajke. Če vprašamo možakarja iz Trebb kako to, da so izgubili gozdovi, nam odgovori, da so jih posekali takrat, ko so gradili Benetke in seveda — bo dostavil — tudi

je bil župnik zelo zadovoljen. Navadno je dejal: »Ravno prav je, da se poročiš, tako se no boš vsaj vedel po noč po vasi. Če pa je bil ženin iz revne družine je bil eden sestavljen samo iz Slovencev in je šel 500 mož. Zaprisega tega polka, ki so mu dejali okoličanski polk, se je vršila 20. marca 1809 na kraju, ki se imenuje Bože polje, med Prosekom in Kontovelo. Okoličanski polk je bil razpuščen 11. avgusta 1869 zaradi prevelikega pritiska italijanske liberalne stranke. Takrat je delovala italijanska liberalna stranka v istem duhu, tu v Trstu kot dela danske demokratske.

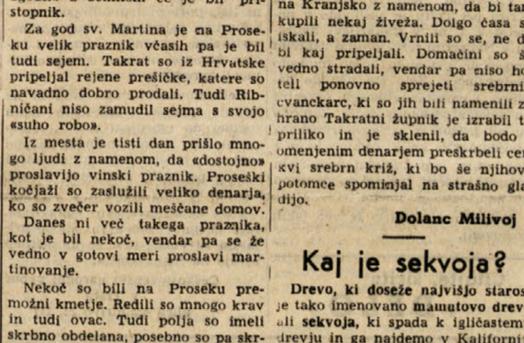
Tudi na Proseku je bila taka žena in sicer pri Priščenovih. Posebno neveste poslali v hišo staro babo, oč. Za zdravilje: en majhen kosček slame skozi katero je pihala pacientu sladkor v bolno oko. Če pa je kdo imel oslota je bilo treba pihati bolni del telesa s pokrovom skrinite ali pa ga pogladiti z gostim glavnikom. Na ta način se je odpravilo zle duhove in človek je nato ozdravel...

Ima sedaj po koncu druge svetovne vojne lahko vidimo na kateri strani je Vatikan ali na strani nazadnega ljudstva, ali nazadnjaškega izkoriščevalskega kapitalizma. Tudi danes, kot vselej poskuša Vatikan na vse načine, delovati v

Motiv v. Proseka

Politična razdelitev slovenskega ozemlja v 9. stoletju

«Ljudski oder» otvarja drugo sezono

Danes v soboto 8. ob 20. in jutri v nedeljo 9. t. m. ob 16. uri bo naš ljudski gledališč »Ljudski oder« otvorilo svojo drugo sezono. Uprizorilo bo Ruže Petelinovo izvirno slovensko mladinsko gledališčno igrvo v starih dejanjih slovenskega ljudstva. Otvoritve bo pri Sv. Martinu v dvorani Skamperje s slavnostnim nagovorom.

Prva predstava ob otvoritvi ljudskega odra v Domu pristankov delavcev 29. aprila letos Gorjanci. «Meta» je bila kadvejo lepo gledališna smera, ki ji bo v svojem nastopu sledil Ljudski oder. Naš ljudstvo je to razumelo. Tudi naša premiera izvirne slovenske narodni ljudske priredbe kulture, ki bo naše ljudstvo pravilno celo leto dokazalo to z obiskom.

Prvič se bodo pripravili na predstavi pri obitvstvu mnogo znanja. Prvič zato, ker ji je snov izšla iz pravljice o Krasu, predvsem, veseljem in žalostjo našega krajevca, borečega se s prirodu.

ki vračajo za zvesti trud koruzno je pogodu mu skopa tla». Drugič pa zato, ker razen treh odraslih nastopa v tej igri dvajset otrok in mladine od osmega do petnajsetega leta, ki igrajo in piešajo kot veliki. Srečali se bomo torej z našimi najmlajšimi, od katerih pa nas bo marsikdo prijetno presenetil kot nov talent.

Prav zanimivi bodo tudi novi kostumi vil, palčkov, zivalic, burje itd. In lepa nova otška oprema. Ne da bi pretravali lahko rečemo, da bo to vsekar ena najzanimivejših mladinskih iger, kar smo jih kdaj v Trstu videli.

Vse glavne vloge igrajo otroci. Zasedba je razvidna iz gledališkega lista, ki vsebuje poleg lepih slik tudi zanimive članke o igri in nam gledališču, kakor tudi izvirno novelo Zore Košuta Jugove ter se prodaja po lir 30.—

Cene vstopnic za sedeže so zaradi velikih izdatkov za opremo nekoliko zvišane: prvi sedeži po lir 200, drugi po 150, kar pa ni tako tržno če pomislimo, da na sedež lahko brezplačno vsakdo vzame v naročje otroka.

Ima sedaj po koncu druge svetovne vojne lahko vidimo na kateri strani je Vatikan ali na strani nazadnega ljudstva, ali nazadnjaškega izkoriščevalskega kapitalizma. Tudi danes, kot vselej poskuša Vatikan na vse načine, delovati v

Vsaka vas ima svoj glas

Nastanek vasi - Tolminske žanjice - domača "zdravnica," ojoj, ojoj, kako bosta živela, - hudi časi in še kaj

Kras je bil nekoč en sam prostori gozd. O tem se je že dosti pisalo. V zvezi z gozdom so nastale tudi razne pripovedke in bajke. Če vprašamo možakarja iz Trebb kako to, da so izgubili gozdovi, nam odgovori, da so jih posekali takrat, ko so gradili Benetke in seveda — bo dostavil — tudi

Motiv v. Proseka

PREZIOH VOKANC

«Prekleti hudici... otrok bo pa le Karničnikov.»

Potem je združila za beženo Meto in jo doletela selet pri lesu. Tam sta se skrili daleč v goščavo in se začeli k studencu. Hudava je najprej izmislila zaletke in popudite oči, nato pa je navedla vsa očigledna roka lapuhovega listja in drugih zaravnih zeles; naposled je izprala še našabno spodnje telo.

Če se ne nekoliko popušte, ali Meta se še ni mogla utegniti, bolj kakor rane, jo je skitelo to, kar je pravkar doživela: vsa da je njena ljubezen s korencami izruvana iz njenega srca. In ni mogla vpokojiti: z glavno v mahu je težala na zemlji in drhteče misli je je neprestano stresalo pri.

Meti je skienila, da ostaneta v gozdu skriti in se šele v mraku vrneta domov, da bi se tako izognili zlojnim in škodljivim marnjam.

Meti je bila tako zbita, da ji je bilo že vseeno, zato je prepustila vse materiji.

Ko je Hudabavka mislila, da se je hič že malo umirila, ji je rekla: «Ne jokaj Meta, v nekaj tednih se bodo rane zacelile in spet kar si moraš prestat, če zadosti kaznovana. — Ali povem ti, zdaj je zate križev pot šele pričel...»

Hič ji ni nicasar odgovorila, le v vresovje se je vrgla na obraz, zaplenila boleči roki od sebe in dolgo tihotila. Poleg nje je molče stala Hudabavka Sele, ko se je zmračilo, sta se čutili varni, da sta vrneta domov v zavetje hudabavke bajte.

Kar na Karnech je se isti dan zmanjkalo Ožbeja; pet dni ga ni nihče videl, čeprav so ga povsod iskali, sestani dan so ga pa našli na parni podjarji.

Hič ji je Ožbej prvič napil.

Zadetek moje skurke zgodbe ni nič posebnega; kar se je zgodilo v Meto, kakrat ni bila nobena izjema. Dandanašnji sicer ne žgo več na priliznjeno, toda iz hiše pa jih še čisto mečejo, posebno če gre za podjarji.

Zato se je soseska kmalu pomirila. Kar je sledilo poslej, pa je bilo nekaj drugega od teh vsakdanjih zgodb.

Meta je čez nekaj tednov, ko so se ji zacelile rane, odšla služiti v mesto kraj Drave, odkoder se je vrnila v materino bajto roditelja. Meta ni bila očeto ime, toda duhovnik ni dovolil, da bi se pri porodu imenovala Meta tri tedne starega otroka svoji materi. Meta je odšla služiti na plibersko stran, skoraj štiri ure hoda daleč; ni bilo pa je zaradi zamere na Karnech nihče ni upal vzeti v služniskemu zajejanju in hudim jezikom. Zvezo z Ožbejem si je močeno silo izbrati in sruca.

Meta je bila vsa zadeva že poznabljena, se je Meta čez dve leti namadoma vrnila iz službe k materi in preden je soseska razrešila prvi vzrok te neadne vrnitve, je Meta izlegla drugega pankerta.

SAMORASTNIKI

Za očeta pa je pri krstu napovedala — karniškega Ožbeja.

To je bilo huje, kakor da bi udarilo iz jasnega. Nihče ni slutil, da je med Ožbejem in med Meto še kaj, niti stara Hudabavka v. V zadnjih dveh letih je bila Meta samo enkrat in sicer o novem letu doma in tudi takrat komaj en dan in eno noč. Tudi tega drugega fanta duhovnik ni dovolil krstiti za Ožbeja, kakor je Meta želela, temveč mu je dal svoje posebno ime: Gaber.

Stari Karničnik je v svoji prvi žeti spet do nezavesti pretepel Ožbeja, naker je ta za nekaj dni izgubil od hiše. Ko se je vrnil, je bil tako hudo pijan kakor prvič, Karničnik je v svoji razburjenosti tekkel do havbiske bajte, da se tam znoši nad Meto, ali stara Hudabela mu je pred nosom zaprla vrata, da je mož mogel le znanj okrog bajte razsajati.

Ko se je pa Meta spet hotela vrniti v službo, jo je zgodaj zjutraj prišel iskat birič iz Dobrelišni in jo odgnal na graščino. Vedela ni, kaj to pomeni, in je polna črni slutenj šla z biričem kakor vsak, ki je bil takrat, ali pa je danes iznenada poklican na graščino.

Tam so sprejeli gospodje in stari Karničnik ter jo začeli stikati naj se odpove razmerju z Ožbejem.

«Vidiš Meta», ji je zlepa prigovarjal graščinski gospod. «Sama veš, da ta zveza nima nobenih koristi zate Karničnikovi hiši in tebi sami je v največjo sramoto, vsej soseski pa v pohujšanje. Odpovej se tej ljubezni pred nami pred Bogom in človeškimi postavami. Tako bo najbolj zates.

Meta je bila v zadregi. Ni se mogla znanji, kaj tisti za tem in ni nič odgovorila.

Graščinski gospod pa je nadaljeval: «Ne smeš si namreč misliti, da bi se kdaj koli mogla poročiti s karniškim sinom, najmanj pa smeš upati, da bi kdaj postala Karničnica. Oče Karničnik ne bo tega nikoli dovolil...»

«Nikoli, rajši razvedinam sinaj», je srepo poudaril Karničnik in se od komaj zatejavane jeze obrnil v stran, ko mu je Meta skušala vloviti oči. Mlada sročta še ni imela dvajset let in je v svoji nezkušenosti in dobroti še zmeraj mislila da ima srd tega zakrnjenega čluka svoje jeze.

Dvakrat se je ojunčila in je rekla: «Meni Karniče še na misel ne pridejo. Čez naju oboja je prišlo, da se vedela nisva kako. Meni je danes poglavitno samo to, da je Ožbej oče mojih dveh otrok, ki imata pravico do očeta in da mi je bil Ožbej najbližji človek na svetu in da ga imam rada...»

Ravno tega pa bi Meta ne smela izpovedati, kajti takoj se je veter obrnil.

«Ravno to ni dovoljeno in to si moraš izbiti iz glave. Zakaj si nalagaj težavo na mlado glavo, ko ne more biti kruha iz te moke?» Gospodov glas je bil trd in pogled hud. «Daj si dopovedati in če bomo videli, da si pametna bo tudi Karničnik storil svoje. — Koliko ste namenili došle za ta dva pankerta — Karničnik?»

Nekaj o sladkorju

Po vasa sladkorja v Evropi. Pač si danes ne moremo misliti življenja brez sladkorja; pa vendar je Evropejec dolga stoletja živel brez njega, saj ga od križarskih vojn (XI. do XIII. stoletje) splo ni poznal. Sicer je za časa Aleksandra Velikega (makedonskega kralja od 336 do 323 pred našim štetjem) bilo znano, da imajo tam v daljni Indiji med brez čebel; več se pa o stvari niso zanimali.

Perzijci in Arabci so pa po razpadu rimskega cesarstva razširili kulturo sladkornega trsa po vsem tedaj znanem svetu. Predvsem gre za slaba Arabcem, ki so prinesli sladkorji trsa preko Egipta v Silecijo in Španijo (v Španiji so vladali od leta 711 do 1212).

Spočetka so sladkor uporabljali samo v zdravilne svrhe. Šele pozneje se je razširil tudi kot poslastica. Angleška kraljica Elizabeta (1533-1587) je sladkor uvedla v kuhinji. Seveda je bil tedaj zelo drag; ena libra (450 g) je stala četrtno teleta. Toda kmalu je sladkor postal važen trgovski predmet, uvažen v Evropo iz Orienta, kjer so ga tedaj pridobivali. Marsikateri trgovci Benetke republike je obogateli s sladkorno trgovino.

«Vsaakemu trideset rajniš, vsakemu pa dam po petdeset, ako deklina obljubi, da bo odslej pustila našo kir v miru Vsakemu po petdeset rajniš, da nihče ne bo mogel Karnic osirati...»

«Meta po petdeset rajniš Ali ni to več kot dobrotljivost? Se otroci trdnih hiš nimajo danes takih doh.

Meti je začelo zapirati zapo zato se je hitro odločila: «Karnic se lahko odpovem ke nanje, se mislimi aisem utvina, če pa se odpovem Ožbeju, se mi zdi, kot da bi zatajila svoja dva otroka...»

«Torej ne?»

«Ne! Rajši se odpovem denarju, naj ga Karničnik sam ima.»

Ce bi ne bilo na graščini bi se bil Karničnik kar na mestu znel nad predržno deklinjo; tu pa so bili gospod sodnik. Graščinski gospod je zarjul:

«Premišli pankertnica kaj govoriš! Ce se temu pohujšanju ne moreš odpovedati zlepa, se mu boš pa zreda. Lahko te izženemo, lahko te zapremo, lahko te damo tudi na natezalnico, da boš za vse večne čase pomnila. Ali se odpoveš, ali ne?»

«Temu, kar ni moje se odpove, a temu pa, kar je moje, se ne odpovem...»

Zdaj so gospoda sprevideli da je vsako siljenje zastoj; zato so sklenili, da jo dajo na stol. Takrat so v Dobrlivsi na graščini še tepli

Birič je zgrabil Meto in jo na zobe porinil na pripravljene mučeniški stol.

«Ce boš močna, te ne privežem, če boš slaba, te moram privezati jo je vprašal birič.

«Skusala bom biti močna», je odgovorila Meta. Cula je že pravili, da tepejo na graščini kakor nenese kazena, po petnajst, po petindvajset udarcev; pri petdesetih udarcih, da se po navadi pričena nezavest. Meta se je vdala z zavestjo, da trpi po nedolžnem in to ji je dajalo moč. Oklenila se je stola z obema rokama in stisnila zobe, da bi se lahka prenesla. Ko pa je čutila da ji birič viha krilo na hrbet, jo je strelja groznica:

«Ali morate po golem telesa?»

«Kako pa grlica nedolžna», je robato odvrnil birič in ji s plosko roko pritisnil nago zadnjico na les, da jo je zabezelo pri sruca.

Meta je za nekaj časa ležala pripravljena na stolu, a martira se še zmeraj ni začela. Kaj čakajo? je srepo vklepa sapo k sebi. Po tej soobi, ki je bila zdanja v dobriški graščini, pa ljudje še dolgo niso mogli pozabiti kako so se gospoda zagledali v prelestno Metino telo; nikdar baje še niso videli tako oblikovanih nog, tako bele kože in tako zapeljivega čela. Gospoda se dolgo niso mogli zbramiti iz strmenja nad to deviško zapeljivostjo, ki je ležala stegnjeja pred njimi; je Karničnik se je sovražno obrnil stran.

«Začni, birič, je naposled ukazal poglavitni gospod, ko je prišel k sebi.

(Nadaljevanje sledi.)

